

Škop, M., Macháč, P.: Základy právní nauky

Praha: Wolters Kluwer, 2011

Lukáš Hlouch*

Učebnice autorů Martina Škopa a Petra Macháče je nazvána jako Základy právní nauky, ovšem ve své podstatě se jedná o jakýsi sukus materie předmětu Teorie práva v tom pojetí, jak se v současnosti vyučuje na

* JUDr. Lukáš Hlouch, Ph.D., Katedra právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno, Nejvyšší správní soud ČR, E-mail: lukas.hlouch@law.muni.cz.

Právnické fakultě MU v Brně. Jak autoři výslovně uvádějí v samotném úvodu své knihy, „účelem knihy má být seznámit studenty s definicemi a pojmy, které se objevují v základech teorie práva v rozsahu potřebném pro studium bakalářského či magisterského studia neprávnického směru, vzhledem k materii i hloubce jejího zpracování je však pomůcka určena i pro studenty právnických fakult.“ Jak bude ale dále ukázáno, tato

publikace – byť rozsahem nevelká – skýtá mnohem větší informační a didaktický potenciál, než by se na první pohled zdálo.

Učebnice má 196 stran a je obsahově rozdělena do dvanácti kapitol příznačně věnovaným hlavním okruhům problémů probíraných v teoretickoprávních předmětech, mezi něž náleží především systematický a aplikační rozměr práva jako společenského jevu (tzn. systém práva a jeho prameny, tvorba práva, interpretace a aplikace práva, právní odpovědnost, záruky zákonosti atd.). Dále je zařazen seznam doporučené literatury a rejstřík nejdůležitějších pojmů. Z hlediska vnitřní struktury je text každé kapitoly členěn až na dvě úrovně subkapitol. Obsahově se text knihy nevyčerpává pouhým výkladem zpracovávané materie, nýbrž je velmi vhodně proložen příklady čerpanými jak z textu právních předpisů či mezinárodních smluv, tak i z judikatury. Nejdůležitější pojmy jsou v textu zvýrazněny tučným písmem, což značně usnadňuje orientaci čtenáře v textu. Za textem kapitol je vždy seznam citované a použité literatury a otázky k procvičení vysvětlené látky. Z didaktického hlediska se tedy jedná o velmi zdařilou strukturu, která nezatěžuje čtenáře příliš komplikovaným výkladem řešeného teoretického problému, ale zároveň mu poskytuje možnost si získané poznatky prověřit na připojených otázkách a seznámit se i s aplikační rovinnou problému.

K samotnému obsahu jednotlivých kapitol lze uvést tolik, že nejde jen o jakýsi výtah materie teorie práva z rozsáhlejších učebnic tohoto předmětu, tedy „brněnské“ učebnice autorů Jaromíra Harvánka a kol., a pražské učebnice autorů Aleše Gerlocha a kol., ale autoři zde prezentují na velmi srozumitelné úrovni zpracované vlastní názory na některé komplikované teoretické otázky. Z teoretického pohledu je text na velmi vysoké úrovni, ale přitom si zachovává velmi svou přístupnost a jednoduchou stavbu analytických úsudků, což svědčí o tom, že autoři zúročili při tvorbě této knihy své zkušenosti z výuky teoreticko-právních předmětů a text je tak vlastně i zdařilou odpovědí na časté otázky studentů. Velmi kladně lze hodnotit přehledný výklad pojmů normativní právní akt a právní předpis (s. 46–47), jelikož tyto pojmy se zejména v právní praxi zaměňují a ani judikatura s nimi nepracuje úplně jednotně. V této souvislosti se učebnice nevyhýbá ani poměrně obtížnému institutu opatření obecné povahy, které ex lege není ani právním předpisem, ani individuálním právním aktem. Autoři řadí výklad o tomto v českém právu stále ještě spíše novém fenoménu systematicky k normativním právním aktům, přičemž k vysvětlení problému odkazují na relevantní judikaturu Ústavního soudu a Nejvyššího správního soudu. Obdobně kvalitně vymezeny jsou definice často promiscue užívaných pojmů „normotvorba“, „právo tvorba“ a „legislativa“ (s. 56). Učebnice dále pracuje hned s několika vymezeními pojmu právní normy, což poskytuje čtenáři dostatečný přehled o jiných doktrinálních vymezeních, přičemž autoři

dávají k dispozici svou vlastní pracovní definici tohoto základního pojmu teorie práva (s. 71). U charakteristiky zjišťování skutkového stavu v rámci procesu aplikace práva při vymezení pojmu „notorieta“ autoři správně připomínají poněkud odlišné chápání tohoto pojmu v civilním a trestním procesu (s. 141). Dále je třeba vyzdvihnout i určité právně-filosofické minimum, které autoři vtělili do kapitol zabývajících se právem přirozeným a pozitivním, jakož i tolik diskutovaným vztahem práva a morálky (kapitola 12).

Konkrétně lze samozřejmě s některými názory autorů na některé teoretické problémy polemizovat, přičemž na několika místech textu knihy lze mít zato, že názory autorů nejsou úplně zdařile vyjádřeny. Příkladem lze uvést názor, že interní normativní instrukce nejsou vydávány subjektem s legislativní pravomocí, z čehož je patrný úmysl autorů co nejzřetelněji odlišit interní normativy od normativů právních. Ve skutečnosti však mohou být interní normativní instrukce vydávány orgány s legislativní pravomocí (kupř. ministerstva a jiné ústřední správní úřady). Při charakteristice aplikačního procesu (s. 144) se autoři možná až zbytečně silně drží ustálené koncepce výkladu fází aplikačního procesu jako třífázového procesu (zjišťování skutkového stavu, nalezení právní normy a subsumpce), ačkoliv by praktickému rázu učebnice více slušel čtyřfázový model počínající fází zahájení řízení, na niž je i z propedeutického hlediska na teoretické úrovni výkladu aplikačního procesu a jeho průběhu studenty upozornit, aby si vytvořili dostatečné předpolí pro případné pozdější studium procesního práva. Poslední obsahovou připomínku lze mít k vymezení tzv. osvědčení jako deklaratorního individuálního právního aktu. Současné znění zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, který lze považovat za jakýsi obecný procesní předpis všech veřejnosprávních procesů, však pracuje s pojmem osvědčení i jako s „jiným“ úkonem správního orgánu, než je deklaratorní individuální právní akt. Rozdíl je v tom, zda je osvědčení schopno zasáhnout samo o sobě právní poměry účastníků, anebo nikoliv (pak je pouhou deklarací faktů či právně-relevantních skutečností). Otázka odlišování osvědčení jako individuálního právního aktu (rozhodnutí) a jiného úkonu správního orgánu je však poměrně složitým problémem současné administrativistiky, a proto by podrobnější výklad vedoucí k diferenciaci tohoto legálního pojmu mohl působit zejména pro studenty neprávnických oborů spíše matoucím dojmem.

Celkově lze říci, že publikace Základy právní nauky nejen že splňuje jejími autory vytyčené cíle, ale představuje i velmi kvalitní učební pomůcku jak pro studenty právnických fakult, tak i jiných škol s výukou teoreticko-právních předmětů. Publikaci lze bez váhání doporučit i pro potřeby právní praxe, a to díky skvělé přehlednosti textu učebnice zejména jako příručku osvětlující základní teoretické pojmy a kategorie, jejichž užívání v právní praxi není vždy ve shodě s jejich teoretickým vymezením.